

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2012

L Aidín - Ardleibhéal

(400 marc)

Dé hAoine, 15 Meitheamh – Tráthnóna, 2.00 go 5.00

A. Cuir Laidin air seo:-

Nuair a bhí roinnt mhaith laethanta caite ag Galba sa champa seo, d'inis a chuid scabhtaí dó gur chúlaigh na Gallaigh i rith na hoíche agus gur imigh siad ar aghaidh chuig na sléibhte in aice leo. Dá bhrí sin, d'ordaigh Caesar dá mharcshlua a n-airm a ullmhú agus dul amach ag meán lae chun an áit ar ghlac an namhaid suíomh a aimsiú. Ba mhian leis iad a ionsaí sa chaoi nach mbainfidís an abhainn amach. Ní raibh aon bháid ag saighdiúirí coise Galba. Mar sin, dá dtrasnódh an namhaid an abhainn, ní bheidís in ann dul sa tóir orthu. Bhí na Gallaigh imithe chun cinn chomh tapa sin, áfach, nach raibh an marcshlua in ann iad a aimsiú an lá sin.

consisto: glacaim suíomh.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** ina dhiaidh:-

(Ullmhaíonn seanóirí na Róimhe roimh theacht isteach na nGallach sa Róimh agus iad ag déanamh ionraidh; tá torthaí tragóideacha le teacht)

Romae interim satis iam omnibus factis ad tuendam arcem, seniores domos regressi adventum hostium obstinato ad mortem animo exspectabant. Qui eorum fuerant magistratus, ut vestiti in insignibus fortunae pristinae honorumque morerentur, in medio aedium eburneis sellis sederunt. Galli, et quia interposita nocte a contentione pugnae, remiserant animos, et quod nec in difficili proelio pugnaverant, sine ira, sine ardore animorum postero die ingressi urbem; patente Collina porta in forum perveniunt, circumferentes oculos ad templa deorum arcemque. Non solum Galli venerabundi videbant in aedium vestibulis sedentes viros, ornatos vestimentis augustioribus praeter humano, sed etiam viros simillimos deis qui maiestatem gravitatemque oris prae se ferebant. Cum Galli ad seniores velut simulacra versi starent, M. Papirius, unus ex senioribus, Gallum scipione eburneo in caput percussit quod barbam suam permulserat. Gallus ad iram motus est atque ab eo initium caedis ortum est; ceteri seniores in sedibus suis occisi; post seniorum caedem nulli deinde mortalium parsi, aedes deletae, ignes iniecti.

tueor: cosnaím. seniores: seanóirí. vestitus: gléasta i. insignia: róbaí. pristinus: iar- . aedes: teach. eburneus: déanta as eabhar. contentio: troid. remitto: déanaim athnuachan. venerabundus: b'iontach le. maiestas: mórgacht. prae se ferre: a léiriú. simulacrum: dealbh. verto: dearcaim ar. scipio: bata. permulceo: cuimlím. caedes: sléacht. parco: spárálaim. iniectus: adhainte, fadaithe.

(i)	Cad a rinneadh sa Róimh le teacht roimh theacht isteach na nGallach?	(6)
(ii)	Cén meon a bhí ag na seanóirí?	(6)
(iii)	Conas a ghléas roinnt de na seanóirí? Cá háit ar fhan siad leis na Gallaigh?	(10)
(iv)	Tabhair cúis amháin a raibh na Gallaigh ar a suaimhneas.	(6)
(v)	Cén meon a bhí acu agus iad ag dul isteach sa Róimh?	(6)
(vi)	Bhí iontas ar na Gallaigh nuair a chonaic siad an radharc a bhí rompu.
Cén radharc a bhí ann?	(10)
(vii)	Cén fáth ar bhuail Papirius an Gallach?	(6)
(viii)	Conas a d'fhreagair an Gallach dó?	(6)
(ix)	Cad a tharla do na seanóirí eile?	(5)
(x)	Tabhair dhá thoradh eile a tháinig ó ghníomhaíochtaí na nGallach.	(8)
(xi)	Is sliocht cáiliúil é seo ó pheann Livias. Cé na gnéithe den chur síos is mó a fhanann sa chuimhne, dar leat?	(6)

2. Cuir Gaeilge ar shliocht **amháin** as Roinn **A** agus ar shliocht **amháin** as Roinn **B**: [130]

A. (i) (*Seiceálann Palinurus na gaotha agus na spéartha sula dtrasnaíonn muintir na Traí an fharraige chuig an Iodáil*)

haud segnis strato surgit Palinurus et omnes
explorat ventos atque auribus aera captat;
sidera cuncta notat tacito labentia caelo, ...
armatumque auro circumspicit Oriona.
postquam cuncta videt caelo constare sereno,
dat clarum e puppi signum: nos castra movemus
temptamusque viam et velorum pandimus alas.
iamque rubescebat stellis Aurora fugatis
cum procul obscuros colles humilemque videmus
Italiam. 'Italiam!' primus conclamat Achates,
'Italiam!' laeto socii clamore salutant.

Veirgil (65)

segnis: mall. stratum: leaba. auris: cluas. cuncta: go léir. noto: feicim. Oriona: Óiríon.
constare: a bheith socair. velum: seol. pando: leathaim. rubesco: éirím dearg. fugo: ruaigim.

NÓ

A. (ii) (*Agus í tréigthe ag Téiséas, dreapann Ariadne creig charraigeach agus feiceann sí a bhád ag seoladh amach uaithe*)

mons fuit: apparent frutices in vertice rari:
hinc scopulus raucis pendet adesus aquis:
ascendo – vires animus dabat – atque ita late
aequora prospectu metior alta meo.
inde ego – nam ventis quoque sum crudelibus usa –
vidi praecipiti carbasa tenta Noto.
aut vidi, aut certe cum me vidisse putarem,
frigidior glacie semianimisque fui.
nec languere diu patitur dolor; excitor illo,
excitor et summa Thesea voce voco.
'quo fugis?' exclamo; 'scelerate revertere Theseu!'

Óivid (65)

frutex: tor, tom. vertex: barr. rarus: neamhghnách. scopulus: carraig. raucus: garbh.
adedo: creimim. metior: caithim mo shúil thar. carbasa: seolta. Notus: gaoth aneas.
glacies: leac oighir. semianimis: leathmarbh. languere: a bheith lag.

B. (i) (*Baineann Scipio úsáid as an am sa Chartaig Nua chun cleachtadh agus traenáil a dhéanamh lena thrúpai*)

Ipse paucos dies, quibus morari Carthagine statuerat, exercendis navalibus pedestribusque
copiis absumpsit. Primo die legiones in armis quattuor milium spatio decurrerunt; secundo
die arma curare et tergere ante tentoria iussi sunt; tertio die rudibus inter se in modum
iustae pugnae concurrerunt praepilatisque missilibus iaculati sunt; quarto die quies data;
quinto iterum in armis decursum est. Hunc ordinem laboris quietisque, quoad Carthagine
morati sunt, servaverunt. Classici milites tranquillo mari in altum evecti agilitatem navium
simulacris navalis pugnae experiebantur. Haec extra urbem terra marique corpora simul
animosque ad bellum acuebant.

Livias (65)

exerceo: traenáilaim. absumo: caithim. tergo: glanaim. tentorium: puball. rudis: claíomh
adhmaid. praepilatus: maol. iaculor: caithim. quoad: chomh fada le. evehor: cuirim chun
farráige. agilitas: luas. simulacrum: bréagthroid. acuo: saighdim.

NÓ

B. (ii) (Cuireann Verres fir amach le scrín a robáil in Assorus)

Hanc virtutem Agrigentorum imitati sunt Assorini postea, viri fortes et fideles, sed nequaquam ex tam ampla neque tam ex nobili civitate. Chrysas est amnis qui per Assorinorum agros fluit; is apud illos habetur deus et religione maxima colitur. Fanum eius est in agro, propter ipsam viam qua Assoro itur Hennam; in eo Chryssae simulacrum est praeclare factum e marmore. Id iste poscere Assorinos propter singularem eius fani religionem non ausus est; Tlepolemo dat et Hieroni negotium. Illi noctu facta manu armataque veniunt, fores aedis frangunt; aeditumi custodesque mature sentiunt: signum quod erat notum vicinitati bucina datur; homines ex agris concurrunt; eicitur fugaturque Tlepolemus.

Cicearó (65)

Assorini: muintir Assorus. nequaquam: ar bhealach ar bith. amplius: mórga. amnis: abhainn. colo: adhram. fanum: scrín. simulacrum: dealbh. praeclarus: cáiliúil. marmor: marmar. singularis: suaitheanta. manus: grúpa. fores: doirse. aedis: teampall. aeditumus: coimeádaí teampaill. mature: go tapa. vicinitas: comharsanacht. bucina: trumpa. fugo: ruaigim.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

Eos ipsos quos cernant legatos non pinnis sublimis elatos Alpes transgressos. Ne maiores quidem eorum indigenas sed advenas Italiae cultores has ipsas Alpes ingentibus saepe agminibus cum liberis ac coniugibus migrantium modo tuto transmisisse. Militi quidem armato nihil secum praeter instrumenta belli portanti quid invium aut inxsuperabile esse? Saguntum ut caperetur, quid per octo menses periculi, quid laboris exhaustum esse? Romam, caput orbis terrarum, petentibus quicquam adeo asperum atque arduum videri, quod inceptum moretur? Cepisse quondam Gallos ea quae adiri posse Poenus desperet? Proinde aut cederent animo atque virtute genti per eos dies toties ab se victae, aut itineris finem sperent campum interiacentem Tiberi ac moenibus Romanis.

Livias

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist):-

(30)

- Cé na cúinsí a chruthaigh deacracht don Seanad Rómhánach maidir le cúrsaí a phlé go socair i ndiaidh thitim Saguntum?
- Cén suíomh ina ndúirt Fabius, “Hic vobis bellum et pacem portamus; utrum placet sumite”?
- Inis go hachomair faoi bheartaíocht Hannabail leis na Allobroges.
- An ndéarfá gur éirigh le trasnú na nAlp ag Hannabal? Tabhair cúiseanna le do fhreagra.
- Conas a d'éirigh le Livias an stair fhada seo a dhéanamh suimiúil? Tabhair cúiseanna le do fhreagra.

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

‘audite o mentibus aequis,
Aeneadae, neve haec nostris spectentur ab annis
quae ferimus. Rutuli somno vinoque soluti
conticuere: locum insidiis conspeximus ipsi,
qui patet in bivio portae quae proxima ponto;
interrupti ignes aterque ad sidera fumus
erigitur: si fortuna permittitis uti,
quaesitum Aenean et moenia Pallantea,
mox hic cum spoliis ingenti caede peracta
affore cernetis. nec nos via fallit euntes:
vidimus obscuris primam sub vallibus urbem
venatu assiduo et totum cognovimus amnem.’
hic annis gravis atque animi maturus Aletes:
‘di patrii, quorum semper sub numine Troia est,
non tamen omnino Teucros delere paratis,
cum tales animos iuvenum et tam certa tulistis
pectora.’

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist):-

(30)

- (a) Mínigh na cúinsí ina ndeirtear na focail thuas.
- (b) Cá raibh Aeinéas ag an bpointe seo sa scéal? Mínigh cad a bhí ar siúl aige.
- (c) An aontaíonn tú go bhfuil trua ag Veirgil do na daoine óga a cailleadh sa chogadh? Tabhair **dhá** shampla de seo ó do léamh ar Leabhar IX.
- (d) Inis go hachomair an scéal a bhaineann le longa beannaithe Aeinéas.
- (e) Déan anailís ar charachtar Turnus mar atá sé i Leabhar IX den *Aeinéid*.

4. (i) Freagair (a) nó (b):-

[30]

- (a) Mínigh foirmeacha na mbriathra *eripere* agus *moriturus*, agus tuiséal *armis* sa sliocht a leanas:

qua vi iuvenem, quibus audeat armis eripere? an sese medios moriturus in enses inferat?

- (b) Mínigh foirmeacha na mbriathra *traiciendorum* agus *fuisse*, agus tuiséal *rei* sa sliocht a leanas:

Elephantorum traiciendorum varia consilia fuisse credo; certe variata memoria actae rei. (10)

(ii) Luaigh na príomhranna de **thrí cinn ar bith** de na briathra seo a leanas:

soleo, tango, nascor, veto, deleo. (10)

(iii) Ainmnigh meadaracht na líne seo a leanas agus marcáil na cainníochtaí:

ludit herboso pecus omne campo (10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** ar a laghad as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist díobh):- **[75]**

A.

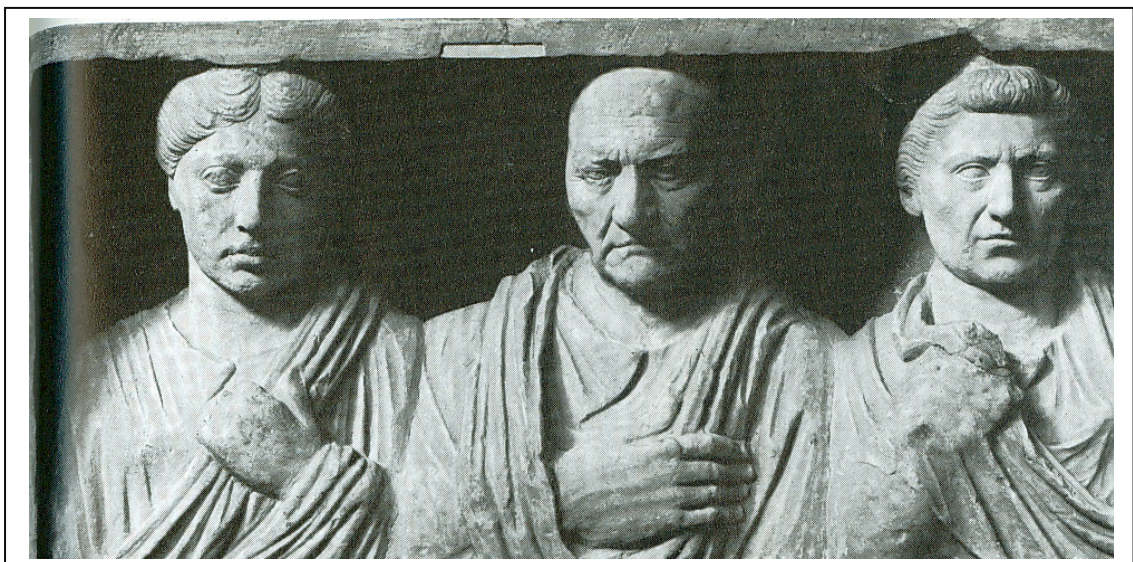
- (i) Mínigh na cúiseanna le cath Actium. Cén tábhacht a bhain leis an gcath seo d'Octáivian agus d'Impireacht na Róimhe?
- (ii) Scríobh cuntas achomair ar réimeas an Impire Veaspáisian. An aontaíonn tú gurbh é an t-impire ba thábhachtaí é d'impirí theaghlach Flavius? Tabhair cúis le do fhreagra.
- (iii) Scríobh nótaí gairide ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:

Séanas; Agrippina, máthair Néaró; Olldóiteán na Róimhe; Germanicus.

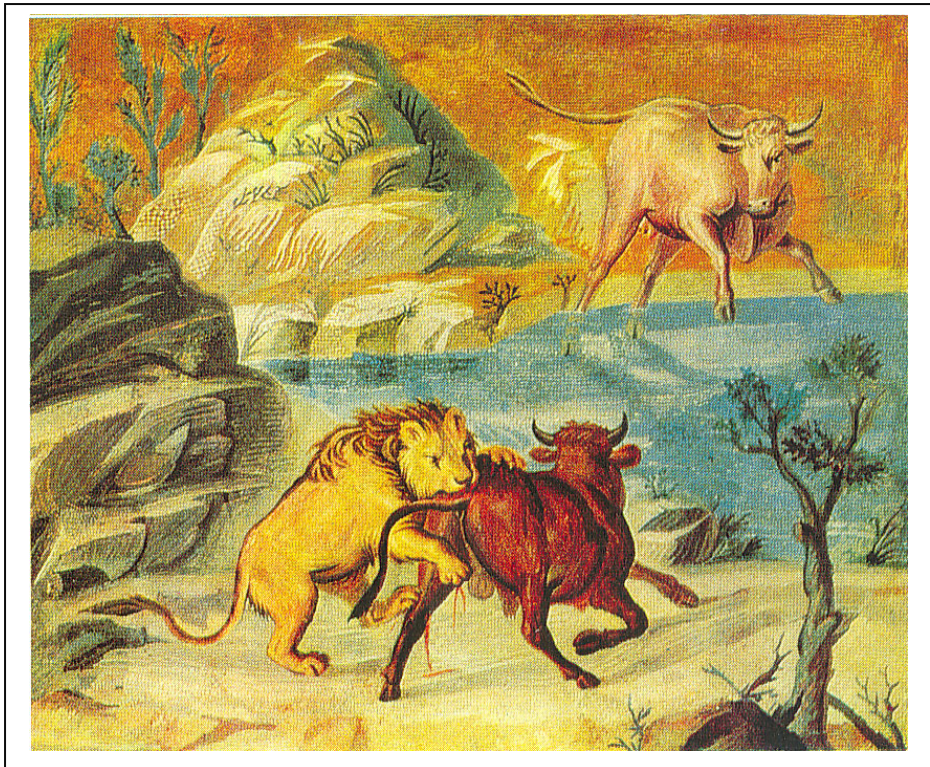
B.

- (i) Scríobh cuntas ar shaol agus ar scríbhinní Chicearó **nó** Óivid. Cé acu údar is fearr leat? Tabhair cúis le do fhreagra.
- (ii) Is sárshaothar annamh é an taobh istigh den Phaintéón. Pléigh an tuairim seo ag tagairt do go leor samplaí ón taobh istigh den Phaintéón.
- (iii) Breathnaigh ar na Fótagraif **A**, **B** agus **C** thíos agus freagair **dhá cheann** de na ceisteanna seo a leanas:-
 - (a) Déan trácht ar phríomhghnéithe na dealbhóireachta a thaispeántar i bhFótagraf **A**. Cén chaoi ina bhfuil an píosa seo ina shampla tipiciúil de dealbhóireacht na Róimhe?
 - (b) Léiríonn Fótagraf **B** mósáic ó theach mór Haidrian. Conas a léiríonn an sampla seo scil an mhósáicigh? Déan cur síos ar mhósáic Rómhánach **amháin** eile a bhfuil staidéar déanta agat air.
 - (c) Meastar go bhfuil an foirgneamh i bhFótagraf **C** ar cheann de mhórghníomhartha ailtireachta na Rómhánach. Ainmigh an foirgneamh agus déan cur síos ar **aon dá** ghné dá ailtireacht.

A

B

C

Baineadh na Fótagraif A, B agus C as *Roman Art and Architecture*, M. Wheeler, Thames and Hudson

Leathanach Bán